

Innledning

I denne teksten vil jeg presentere sentrale romantiske kjennetegn ved Robert Burns' diktning. Blant annet med utgangspunkt i disse kjennetegnene og Madsens (2008) påstand om romantikken og Wergeland som "gammeldags" vil jeg drøfte om Burns' forfatterskap er av verdi å lese i 2008.

Sentrale romantiske temaer og kjennetegn ved Robert Burns' forfatterskap

Interesse for folkediktning var utbredt hos forfatterne i romantikken. Blant annet ble hverdagspråket benyttet i diktningen. Burns brukte skotsk dialekt i sitt forfatterskap (Hertel 1985 s. 259). Og han diktet de fleste av sine sanger til skotske folketoner (Gjerdåker 1998 s. 10). I tillegg til å skrive nye sanger samlet og bearbeidet han også gamle. Noen av de mest kjente, som *Auld Lang Syne* og *A Red, Red Rose* (begge fra 1796), har utgangspunkt i eldre sanger (Michelsen 1999 s. 106).

Romantikkens naturbegeistring generelt finnes hos Burns i en mer spesiell variant. Fremfor landskapsbeskrivelser skildret han naturen blant annet gjennom sine mange dyredikt (Michelsen 1999 s. 106). *To a Mouse* (1786) er et eksempel på dette. Burns var også opptatt av det menneskelige og forsøkte å vise de landlige omgivelers effekt på de menneskene han skrev om (Magill 1997 s. 314). Skildringer av bondelivet er et helt sentralt trekk ved hans diktning (Preminger 1965 s. 757). Dette er eksemplifisert blant annet med det kjente diktet *The Ploughman's life* (1771-1779).

Burns skrev også satiriske samfunnskritiske dikt. Særlig rettet han kritikk mot rikfolk og representanter for den kalvinistiske kirke. Noen av hans mest kjente sanger eksemplifiserer denne kritikken, deriblant *Address to the Devil* (1785) og *Holy Willie's prayer* (1799). Sistnevnte regnes for å være blant hans beste (Michelsen 1999 s. 106).

Beskrivelser av hverdagslige hendelser (Magill 1997 s. 314) viser et annet romantisk trekk i Burns' diktning. Nemlig det Ridderstrøm (2008a) omtaler som fokuset på livsunderet, fascinasjonen for dets egenverdi og en underliggjøring av virkeligheten for oppnåelse av denne verdien. For eksempel skriver Burns om været i *My Bonnie Mary* (1788). Han dikter om kontrasten mellom varmen inne og kulden ute (Crawford 1960 s. 313). Underliggjøringen, eller imaginasjonen (Hertel 1985 s. 260), ser man også der forfatterskapet har innslag av

overnaturlige elementer. For eksempel opptrer djevelen i flere av Burns' dikt. Første gang i det nevnte *Adress to the Devil*, deretter blant annet i *Tam o' Shanter* (1790).

Er Burns' forfatterskap av verdi å lese i 2008?

I tillegg til å dikte innenfor romantikken har Robert Burns flere fellestrekk med Henrik Wergeland. Selv om Wergeland skrev på dansk ønsket han fornyelse og fornorsking av språket (Ustvedt 1998). Begge forfatterne regnes også for å ha en særegen forbindelse med sin nasjon. Kiran (1959) hevder den nasjonale tilknytningen skottene har til Burns er enda sterkere enn den nordmenn har til Wergeland (s. 5). De omtaler han til og med ved fornavn og kallenavn, skriver hun. Slik sett kan det Madsen (2008) skriver om det utdaterte ved Wergelands forfatterskap også belyse dagens situasjon for Burns' diktning.

Wergelands betydning for dannelsen av den norske identitet er et av få punkter Madsen (2008) i sin kommentarartikkel skriver kan fungere når det gjelder å aktualisere forfatteren. Men hvor avgjørende betydning har egentlig det nasjonale i dag? Er akkurat dette trekket av verdi for leserne i vår samtid, preget blant annet av vekten på det flerkulturelle samfunn? Er det ikke bare et markedsføringstriks for å øke turismen?

Kiran (1959) spør seg om noe av det samme. Hun peker på at det kan være "nasjonalt showmanship" og spør seg om ikke vår tids illusjonsfattige slekt kanskje bare vil smile av skottenes feiringer av Burns (s. 7). For å tilbakevise disse påstandene trekker han frem folkets intime sammenheng med forfatteren og antyder at han er representant for "(...)Skottland som idé!" (s. 7). Som han selv nevner er dette store ord. Likevel ville det vanskelig kunne beskrives på noen annen måte.

Når det norske folks viten om Wergeland, ifølge Madsen (2008), "forvitrer" kan det få en til å spørre seg om det rett og slett er mangel på nasjonalfølelse i det moderne norske samfunn som har mye av skylden. Ikke det umoderne i den romantiske diktningen, slik han fremhever. Dette igjen peker på den historiske verdien: et folks nasjonalfølelse kan hevdes å avhenge av at det har en historie. Selve roten i Burns romantiske forfatterskap var at han grep om akkurat dette. Den nære tilknytningen til folket, folkediktningen og folkespråket. Bruken av tradisjonell form i diktene og av gamle sanger. Nettopp dette var mye av grunnen til populariteten i egen samtid (Kiran 1959 s. 10). Dessuten fører det til at mange av hans verker kan oppfattes som historiske i to plan. Dette igjen medfører at verkene kan ses som desto mer

”gammeldagse”. Dagens lesere må altså forholde seg til flere samfunn Madsen (2008) hevder ikke lenger eksisterer.

Dette dobbelt ”gammeldagse” hos Burns kan også ses som verdifullt for dagens lesere. Det kan øke sannsynligheten for at de ”evige verdier” fremtrer klarere for dem. I tillegg blir verkene mer interessante historisk sett; noe språket også er delaktig i. Burns` benyttelse av det folkelige språket *kan*, som Fraser (1960) skriver, være en barriere i lesningen av diktene hans (s. 1). Slik sett vil språkb Bruken anses å senke verdien av forfatterskapet i dag da en oppfatning er at verker bør leses på originalspråket hvis man skal ha fullt utbytte av dem. Kiran (1978) hevder derimot at det tilnærmede folkespråket i Burns` tekster er en av de vesentlige grunnene til at han fremdeles kan virke som en moderne dikter (s. 12).

Skjønt han diktet på folkespråket skrev Burns teknisk sett, i likhet med blant annet Byron, konvensjonell rytmisk poesi (Benét 1965 s. 142). Han videreførte skotsk tradisjon ved hovedsakelig å dikte i fire tradisjonelle former; deriblant standard ”Habbe” (Preminger 1965 s. 757). Når Burns benyttet disse tekniske grepene kan det ha vært en nøkkel til å videreføre hans forfatterskap og gjøre det enklere for dagens lesere å konsentrere seg om diktens innhold fremfor form. Den konvensjonelle verseformen fører allikevel til at diktningen kan oppfattes å ha et lite moderne preg. For lesere i dag kan eventuell verdi i forfatterskapets innhold slik sett legges i skyggen av dets form. Det Magill (1997) omtaler som Burns` ”personlige tone” (s. 314) vil kunne være med på å myke opp et formmessig stivt inntrykk. Dessuten er slike verseformer, på lik linje med musikk, snille mot hukommelsen. De gamle eposene eksemplifiserer dette. Ridderstrøm (2006) forklarer hvordan fast rim og rytme, gjerne med melodi til, bidro til at eposene overlevde i århundrer på folkemunne (s. 12). Slik sett øker Burns` sanger av verdi i dag fordi de kan benyttes også *uten* å måtte leses. Noe av grunnlaget for diktens popularitet blant alle samfunnslag i hans samtid kan nok også ligge her.

Burns bruk av tradisjonsbundne verserytmer henger sammen med inspirasjonspraksisen ved at han, som Benét (1965) skriver, tok utgangspunkt i gamle melodier når han skrev dikt (s. 142). Inklusive de gamle sangene han samlet inn utgjør samlingen omkring 350 sanger (Michelsen 1999 s. 106). 300 av dem var diktet til skotske folketonar, skriver Gjerdåker (1998), som også fremhever at tonene har stor betydning i diktene til Burns (s. 10). Grunnen til dette, hevder han, er at Burns alltid skrev til toner han var fortrolig med slik at tone og ord ble en felles enhet. Han mener melodien noen ganger gir diktene en ny dimensjon og gjør dem mer

meningsfylte når man hører dem sunget. Dette utsagnet kan tolkes dit hen at mye av styrken i Burns` diktning ligger i musikken. Og kanskje er det bare den som har holdt verkene i live? Med tanke på forfatterskapets verdi i dag kan det ses som uheldig. Når sangene likevel fortsatt lyttes til, i en tid hvor moter innen musikken skifter raskt, kan mye tyde på at tilhørerne ikke forholder seg likegyldig til tekstene. Stadig utgis sangene på nytt og det holdes konserter. Nye artister synger Burns og ikke bare i Skottland. Et eksempel er norske Alf Cranners tolkning av forfatteren blant annet på albumet *Som en rose* (Wikipedia 2008a).

Tolkninger og ny bruk av forfatterskap henspeler på et av to sentrale argumenter Ridderstrøm (2008b) forklarer at benyttes i vurderingen av gammel litteraturs verdi i dag. Nemlig det at tidligere verker fungerer som forløpere til dagens. Hertil hører spesielt verkene som er i kanon. Burns` *poems* er blant annet å finne i Harold Blooms (1994) liste over den vestlige kanon. Men er egentlig dette et grunnlag for å si at hans forfatterskap er av verdi for lesere i dag? De kan ha vært nyskapende i sin tid, men da i det samfunnet Madsen (2008) hevder ikke lenger eksisterer. Majoriteten av dagens lesere kan vanskelig påstås å ha vært med på å avgjøre hvilke verker som skal settes opp på lister som Blooms. Dessuten er langt fra alle verkene som inngår i kanon populære, skriver Riddestrøm (2006 s. 123). Han påpeker også hvordan utgivelser av disse utvalgte bøkene i serier gjerne utilgjengeliggjøres for leserne fordi de blant annet er fulle av fotnoter (s. 123). Slik sett er det riktig at Burns verker ved å oppfattes som kanon sikres bevaring og nye utgivelser. På den måten er verkene stadig tilgjengelige for leserne. Verdien for de av dagens lesere som ikke befatter seg med for eksempel språk- eller litteratur vitenskap kan kanon derimot ikke sies å påvirke.

Det andre argumentet Ridderstrøm (2008b) omtaler som sentralt er hvordan gammel litteratur gir leseren nye perspektiver fordi den viser andre oppfatninger enn samtidens gjeldende. Dette kan benyttes som argumentasjon mot Madsens (2008) antydninger om at manglende interesse for Wergeland skyldes hans gammeldagse tekster og virken i ”et samfunn som for lengst er borte”. Lengre ut i sin kommentarartikkel bruker han selv en tilsvarende tanke som forslag til en aktualisering av Wergeland. Nemlig at man ved å ”vri” Wergeland og hans litteratur ut av den historiske sammenheng man er vant til å plassere han i kanskje kan finne noe nytt.

En kan i denne sammenheng spørre seg: *er* egentlig det samfunnet romantikkens forfattere levde i helt borte? Hertel (1985) beskriver hvordan romantikken var preget av industrialisering og religionskriger. (s. 256). Kiran (1959) peker blant annet på utvandring (s.

11). Det mangler ikke på eksempler som gjør det enkelt å trekke paralleller til dagens samfunn. Er det ikke heller sånn at de gammeldagse tekstene gir leserne nye perspektiver omkring dagens samfunn fordi det gamle på mange vis speiler vårt eget? Dessverre mister en slik sammenligning mye av sin kraft fordi parallelle trekk til dagens samfunn kan finnes i de fleste perioder og fremtrer ikke nødvendigvis sterkere i den romantiske perioden.

Madsen (2008) skriver også at det i litteraturen først var etter det moderne gjennombruddet problemer i samfunnet ble debattert. Hertel (1985) beskriver derimot hvordan romantikkens forfattere ved sin bevegelse ”tilbake til naturen” og frem til en ny forståelse av den innlemmet sivilisasjonskritikk i sin diktning (s. 259). De romantiske kjennetegnene ved Burns` forfatterskap kan samlet sies å uttrykke denne bevegelsen. Svært kort sammenfattet gjelder dette som nevnt det folkelige, naturen, samfunnskriken og fasinasjonen for livsunderets egenverdi.

I tillegg kommer den mer direkte og åpne kritikken i hans satiriske dikt med angrep blant annet på rikfolk og kirke. Madsens (2008) påstand om at Wergeland mangler tilknytning til vår tid fordi han skrev før det moderne gjennombrudd kan derfor ikke sies å gjelde på samme måte for Robert Burns. Påstanden er i det hele tatt vanskelig å svelge med utgangspunkt i det Ridderstrøm (2008a) omtaler som de romantiske forfatters brodd mot rasjonalismen og den kapitalistiske utviklingens trussel mot egenverdien. Det er også problematisk når Madsen (2008) selv senere i artikkelen påpeker hvordan nettopp Wergelands venstreorientering er det som knytter han til ettertiden. I den sammenheng kan nevnes at Burns` verker har fungert som inspirasjonskilde for pionérer innen liberalismen, sosialismen og kampen for Skottlands selvstyre (Wikipedia 2008b). Selv blant konservative er han i dag respektert, blant annet fordi han er benyttet i oppbyggingen av landets nasjonale identitet.

Konklusjon:

Den nasjonale tilknytningen har, som foreliggende artikkel viser, en klar sammenheng med benyttelsen av folkediktning, folketoner og folkespråket i Burns´ diktning. Det folkelige er det mest fremtredende trekket ved hans forfatterskap. Dette har vi sett hovedsakelig knytter seg til den nasjonale verdien for leserne også i dag. Mye av det Burns sier til dagens lesere er av verdi kun for skottene.

Samlet uttrykker de sentrale romantiske trekkene ved Robert Burns' forfatterskap periodens sivilisasjonskritiske vending "tilbake til naturen". Den romantiske diktningens felles protest mot at "mennesket forlater naturen" (Ridderstrøm 2008a). Kritikken var rettet mot "et samfunn som for lengst er borte" (Madsen 2008). Fordi mye av den gamle litteraturs verdi ligger i hvordan den gjennom andre oppfatninger gir dagens lesere nye perspektiver (Ridderstrøm 2008b) kan kritikken også overføres til dagen samfunn. Slik sett kan Burns' tekster si noe viktig til mennesker i dag. Knyttet til sin nasjon kanskje enda sterkere enn Wergeland er til Norges kan Madsens (2008) forslag om å "vri" litteraturen ut av den historiske sammenheng den vanligvis plasseres i også resultere i at vi finner noe nytt i Robert Burns' forfatterskap. Om "forvitringen" i folks viten om en forfatter skyldes mangel på nasjonalfølelse i dagens samfunn eller mangel på modernitet i et forfatterskap kan være med på å bestemme om et slikt grep er nødvendig.

Litteraturliste:

- Benét, W. R. (1965). *The reader`s encyclopedia*. London: A & C Black
- Bloom, H. (1994). *The western canon: the books and school of the ages*. New York: Harcourt Brace & Company
- Crawford, T. (1960). *Burns: a study of poems and songs*. California: Standford university press
- Fraser, G. S. (1960). *Selected poems of Robert Burns*. London: Heinmann
- Gjerdåker, J. (1996). *Dikt og songar*. Oslo: Samlaget
- Gjerdåker, J. (1998). *Dikt og songar: andre samling*. Oslo: Samlaget
- Hertel, H. (1985). *Verdens litteraturhistorie*. Oslo: Gyldendal
- Kiran, H. (1959). *Dikt i utval*. Oslo: Aschehoug
- Kiran, H. (1978) *Min elsk er lik ei raud raud ros*. [Oslo]: Den norske bokklubben
- Magill, F. N. (1997). *Cyclopedia of world authors*. California: Salem press
- Michelsen, K. (1999). *Forfatterleksikon: udenlandsk litteratur*. København: Rosinante
- Preminger, A. (1965). *Encyclopedia of poetry and poetics*. New Jersey: Princeton university press
- Ridderstrøm, H. (2006). *Litteraturhistoriske tekstpraksiser*. Oslo: JBI, Høgskolen I Oslo

Verdensveven:

- Madsen, P. A. (2008, 01. februar). Vanskelig å knekke. Aftenposten (morgenutg.), s. 3. Lokalisert 15. april 2008 i Atekst database på Verdensveven: <http://www.retriever-info.com/>
- Ridderstrøm, H. (2008a, 07. april). *1800-tallet (1)*. Oslo: Høgskolen i Oslo. Lokalisert 14. april 2008 på Verdensveven: http://home.hio.no/~helgerid/tekstpraksiser/vaaren08/1800tallet1_08.htm
- Ustvedt, Y. (1998). Hvilken språkopplæring fikk Henrik Wergeland. *Språknytt, 1/1998*. Lokalisert 14. april på Verdensveven: http://www.sprakrad.no/Trykksaker/Spraaknytt/Arkivet/Spraaknytt_1998/Spraaknytt_1998_1/Hvilken_spraakopplaering_fikk/
- Wikipedia. (2008a, april 1). *Alf Cranner*. Norge: Wikipedia. Lokalisert 17. april 2008 på Verdensveven: http://no.wikipedia.org/wiki/Alf_Cranner

Wikipedia. (2008b, april 17). *Robert Burns*. [England]: Wikipedia. Lokalisert 17 april 2008 på Verdensveven:
http://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Burns

Muntlige kilder:

Ridderstrøm, H. (2008b). *forelesning om middelalderen (2)* ved Høgskolen i Oslo, 03. mars 2008

Bilder:

Fotografiet på første side er hentet fra:
<http://no.wikipedia.org/wiki/Tistel>